

PAPER

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING JAMOADA ISHLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Jumanova Shaxnoza Baxromjanovna^{1,*}

¹Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

*ShaxnozaB.@gmail.com

Abstract

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar, ushbu omillar ta'sirida o'quvchilar kelajakda nafaqat akademik muvaffaqiyatlarga, balki ijtimoiy hayotda samarali hamkorlik qila oladigan, mas'uliyatli va ijodkor shaxs sifatida rivojlana olishlari xususida fikr yuritiladi.

Key words: empatiya, ochiq fikr almashish, ochiq sinf muhiti, jamoaviy ish ko'nikmalari, ijtimoiy o'zaro ta'sir, kollaborativ texnologiyalar

Kirish

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar juda murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ular o'quv jarayonining turli jihatlari, o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlari, o'qituvchining yondashuvi, maktab muhitining tashkil etilishi, shuningdek, oilaviy va ijtimoiy sharoitlar bilan chambarchas bog'liqdir.

Asosiy qism

Shundan kelib chiqib, boshlang'ich sinf o'quvchilarining jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi asosiy omillarni ko'rib chiqamiz (1-rasm):

1. O'quvchilarning shaxsiy xususiyatlari. Har bir bolaning shaxsiyati, psixologik salohiyati, emotsional va ijtimoiy rivojlanish darajasi uning jamoaviy ishlashdagi muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Masalan, empatiya, ochiq fikr almashish, o'zini ifoda etish qobiliyati va boshqa ijtimoiy ko'nikmalar o'quvchilarga jamoa ichida samarali muloqot qilish va boshqalar bilan hamkorlikda ishlash imkonini beradi. Shuningdek, o'z-o'zini boshqarish, o'ziga ishonch va mas'uliyatni his qilish kabi fazilatlar ham guruhdagi rolini aniq belgilash va vazifalarni bajarishda muhim omil hisoblanadi.

2. O'qituvchining yondashuvi va metodikasi. O'qituvchining

darslarni tashkil etish uslubi, metodikasi va o'quvchilarga jamoaviy ishning ahamiyatini yetkazishdagi yondoshuvi katta rol o'ynaydi. Interaktiv metodlar, rolli o'yinlar, guruhviy muhokamalar va ijodiy topshiriqlar orqali o'qituvchi o'quvchilarga jamoada ishlashning nafaqat nazariy, balki amaliy jihatlari ham o'rgatadi. Shunday yondashuv o'quvchilar orasida ishonch, hamkorlik va o'zaro hurmatni mustahkamlashga yordam beradi.

3. Darslarni tashkil etish metodikasi va mazmuni. Dars rejalari va mazmuni jamoaviy ishga moslashtirilgan bo'lishi lozim. Agar darslar guruhviy faoliyatlar, loyiha ishlari va interaktiv mashg'ulotlar asosida tashkil etilsa, o'quvchilarga birgalikda ishlash, vazifalarni bo'lishish va rejalashtirish kabi ko'nikmalarni o'zlashtirish imkoniyati yaratiladi. Mazmunning dolzarbligi va moslashuvchanligi o'quvchilarning qiziqishini oshiradi hamda ularning birgalikda muammolarni yechish jarayonini rag'batlantiradi.

4. Maktabning umumiy iqlimi va sinf muhiti. Ijodiy, qo'llab-quvvatlovchi va ochiq sinf muhitining mavjudligi o'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Sinfda qulay mebellar, moslashtirilgan darsliklar, interaktiv texnologiyalar va boshqaruv uslublari o'quvchilarga o'zlarini erkin his qilish, fikr almashish va guruhga faol qo'shilish imkoniyatini beradi. Bunday muhitda o'quvchilar bir-birlariga nisbatan hurmat, yordam va muloqot qadriyatlarini o'zlashtiradilar.

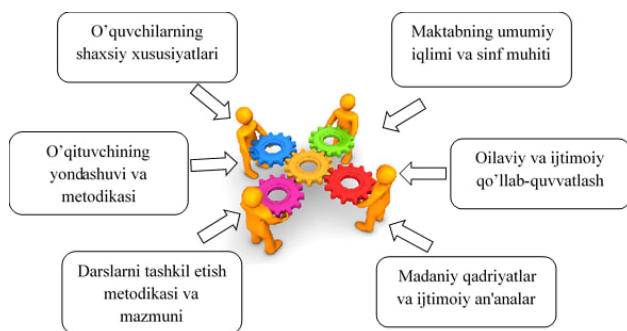

Рис. 1. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar

5. Oilaviy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash. Ota-onalar va yaqin qarindoshlardan keladigan tarbiyaviy qo'llab-quvvatlash, shuningdek, keng jamoatchilikning ijtimoiy qadriyatlari ham o'quvchilarning jamoada ishlashga bo'lgan munosabatini shakllantiradi. Agar oilada hamkorlik, hurmat va qo'llab-quvvatlash qadriyatlari targ'ib etilsa, bola maktabda va boshqa ijtimoiy muhitlarda ham shu qadriyatlarni namoyon etishga intiladi. Bu esa jamoaviy ish ko'nikmalarining mustahkamlanishiga yordam beradi.

6. Madaniy qadriyatlar va ijtimoiy an'analar. Jamiyatdagi madaniy qadriyatlar, urf-odatlar va an'analar o'quvchilarning jamoaviy ishlashga bo'lgan munosabatiga ta'sir qiladi. Agar mintaqda kollektivlik, birgalikda ishlash va o'zaro yordam kabi qadriyatlar keng tarqalgan bo'lsa, o'quvchilar bu qadriyatlarni o'zlashtirib, guruhda faol ishtirok etishga moyil bo'ladi. Shu tarzda, madaniy omillar ham jamoaviy ish ko'nikmalarining shakllanishida o'z o'rnini egallaydi.

Har bir omil bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular uyg'un ishlaganda o'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini yanada chuqurroq, samaraliroq shakllantirishga yordam beradi. Ushbu omillar ta'sirida o'quvchilar kelajakda nafaqat akademik muvaffaqiyatlarga, balki ijtimoiy hayotda samarali hamkorlik qila oladigan, mas'uliyatli va ijodkor shaxs sifatida rivojlanadilar.

Hamkorlikda ishlash ko'nikmasining tarkibiy qismlari:

- umumiy maqsadlarni o'z maqsadidek qabul qilish qobiliyati, ularga erishish uchun birgalikda harakat yo'nalishini qurish qobiliyati;
- ijtimoiy o'zaro ta'sir, ya'ni umumiy maqsadlarni muhokama qilish, muzokaralar olib borish, o'z harakatlarini boshqa odamlarning harakatlari bilan muvofiqlashtirish;
- o'z rejalari va g'oyalarni amalga oshirish uchun yetakchilik ko'nikmalarini va o'z jamoasini shakllantirish qobiliyatini rivojlantirish;
- o'z zimmasiga olgan majburiyatlarni bajarish;
- mustaqillik va avtonomiya va tashabbuskorlik.

Hamkorlikda o'qitishning **"Birgalikda o'qiyamiz"** metodi 1987-yili Minnesot universiteti professorlari D.Jonson, R.Jonsonlar tomonidan ishlab chiqilgan. Sinf o'quvchilari 3-5 kishidan iborat kichik guruhlarga ajratiladi. Har bir guruh darsda bajarilishi lozim bo'lgan topshiriqni ma'lum qismini bajaradi. Guruhlar topshiriqlarning to'liq bajarilish natijasida o'quv materialining yaxlit o'zlashtirilishiga erishiladi. Mazkur metodning asosiy prinsiplari: jamoani taqdirlash, o'quvchilarga individual yondashish, muvaffaqiyatlarga erishish uchun bir xil imkoniyatlarni vujudga keltirish. Shuningdek, o'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish tamoyillari ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular o'zaro uyg'unlikda bu jarayonni samarali kechishini kafolatlaydi.

"Kollaborativ o'rganish" (hamkorlikda o'rganish) –

muammoni hal qilish, topshiriqni bajarish yoki mahsulot yaratish uchun o'quvchilarning jamoaviy ishini tashkil qilish imkonini beradigan o'rganish strategiyasi sifatida tushuniladi.

N.V.Pavelyevaning fikricha, **"kollaborativ texnologiyalar"** o'quvchilar o'rtasidagi yoki o'quvchilar va o'qituvchi o'rtasidagi yaqin hamkorlik asosida qurilgan yondashuvdir. Jarayon ishtirokchilari ma'lumotni faol birgalikda qidirish, muhokama qilish va ma'nolarni tushunish orqali bilimga ega bo'ladi.

Kollaborativ texnologiyalar – bu raqamli vositalar, platformalar va ilovalar majmuasi bo'lib, ular foydalanuvchilarga birgalikda ish olib borish imkoniyatini yaratadi. Ular yordamida o'quvchilar nafaqat o'zaro muloqotda bo'lishadi, balki birgalikda hujjatlar, taqdimotlar, loyihalar va boshqa turdagi resurslarni yaratish va tahrir qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu jarayon real vaqt rejimida amalga oshadi, shuning uchun har bir o'quvchi o'zining hissasini kiritishi va guruh ishiga faol qo'shilishi ta'minlanadi.

Interaktiv o'yinlar, ilovalar va loyiha asosida ishlash o'quvchilarga qiziqarli va raqobatbardosh muhit yaratadi. Bunday ilovalar orqali ular ijodiy yechimlar topishga, yangi g'oyalarni ishlab chiqishga va o'z salohiyatlarini namoyon etishga rag'batlantiriladi. Kollaborativ texnologiyalar yordamida o'quvchilar raqamli resurslardan samarali foydalanishni o'rganadilar. Bu ularning zamonaviy texnologik bilimlarini oshirishga, onlayn platformalarda ishonchli va xavfsiz ishlashga tayyorlanishlariga hissa qo'shadi.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun kollaborativ texnologiyalardan foydalanish jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishda innovatsion, interaktiv va samarali yondashuvni ta'minlaydi. Bu texnologiyalar orqali o'quvchilar nafaqat zamonaviy raqamli savodxonlikka ega bo'ladi, balki o'zaro hamkorlik, muloqot va ijodiy yechimlar topish ko'nikmalarini ham shakllantiradilar. Natijada, ular kelajakda akademik va ijtimoiy sohalarida muvaffaqiyatli hamkorlik qiluvchi, innovatsion fikrlashga ega shaxslar sifatida shakllanib boradilar.

Adabiyotlar

1. Фрайсин Ж. Обучение в цифровых сетях: кооперативное обучение, коллаборативное обучение и педагогические инновации // Непрерывное образование XXI век. Петрозаводск: ПетрГУ, 2016. No 4 (16). С. 1–18.
2. Павельева Н.В. Коллаборативное обучение как модель эффективной реализации образовательного процесса // Образование. Карьера. Общество. Кемерово, 2010. No 3 (29). С. 30–37.
3. Vigotskiy L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press. 1978
4. Piaget J. The Principles of Genetic Epistemology. London: Routledge Kegan Paul. 1972
5. Abdug'aniyev M. Jamoaviy o'qitish usullari va sinf muhitini optimallashtirish. Samarqand: Milliy Pedagogika Akademiyasi nashri. 2018
6. Xolmatov R. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida jamoaviy faoliyatni tashkil etish: metodologik jihatlar. Toshkent.: 2017 y.
7. Raxmonov Y. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning aqliy mehnat faoliyatini tashkil etishning pedagogik asoslari: Ped. fan. nom. ... disc. Toshkent, 2004. – 136 b.

8. Adizov B. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari: Ped. fan. dok. ... dis. –Toshkent, 2003. – 276 b.
9. Jabborova O. Boshlang'ich ta'lim metodikasining yangi nazariy masalalari. – Toshkent, 2023
10. Booch, G.; Brown, A. W. (2003). "Colaborative Development Environments". In Zelkowitz, M. (ed.). *Advances in Computers*. Vol. 59. San Diego, CA: Academic Press. pp. 1 29. doi:10.1016/S0065-2458(03)59001-5. ISBN 0-12-012159-X.